

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Навчально-науковий інститут мистецтв

**Кафедра управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та
івентменеджменту**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КРАЄЗНАВСТВО

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Менеджмент соціокультурної діяльності»

Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

**Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 30.08.2023**

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Краєзнавство
Викладач (-і)	канд. пед. наук, доцент Маланюк Тарас Зіновійович
Контактний телефон викладача	0975952780
Е-mail викладача	taras.malaniuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180_год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіку консультацій, розміщеному на інформаційному стенді кафедри.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Предметом вивчення навчальної дисципліни є проблеми та основні тенденції сучасного розвитку краєзнавства, конкретний регіон, природа, населення, господарство, історичне минуле, пам'ятки матеріальної та духовної культури.</p>	
3. Мета і завдання навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни «Краєзнавство» - є формування у студентів фахового розуміння вузлових проблем краєзнавства, сприяння ефективному засвоєнню теоретичних засад краєзнавства, питань його організації і управління, історичного розвитку, технології формування краєзнавчих ресурсів. Теоретичні знання, під час вивчення дисципліни, повинні сприяти формуванню чіткого уявлення про шляхи розвитку краєзнавства в Україні, його закономірності та відмінності, що дасть змогу не лише визначити негативні та позитивні тенденції цього процесу, але й усвідомити можливі шляхи перспективних напрямків розвитку.</p> <p>Основними завданнями навчальної дисципліни «Краєзнавство» є :</p> <ul style="list-style-type: none"> - розкрити основні віхи з історії краєзнавчого руху в Україні; - формування у студентської молоді історичного мислення, вмінню аналізувати, систематизувати та узагальнювати явища й події та їх причинно-наслідкові зв'язки; - прослідкувати місце, роль та функції краєзнавства серед інших гуманітарних дисциплін; 	

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичних проблем у соціокультурній сфері, у галузі освіти і науки, креативної економіки та культурних практик, що передбачає застосування теорій та методів менеджменту культури і мистецтва та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 5. Здатність виявляти, використовувати, інтерпретувати, критично аналізувати джерела інформації в області менеджменту соціокультурної сфери.

ЗК 6. Здатність критичного усвідомлення специфічності та взаємозв'язку між культурними, соціальними та економічними процесами.

ЗК 7. Здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури.

ЗК 8. Здатність побудувати ефективну систему інформаційних ресурсів, необхідну для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень у сфері соціокультурної діяльності.

ЗК 9. Уміння забезпечувати якісне виконання завдань професійної діяльності на основі інструкцій, методичних рекомендацій, встановлених норм, нормативів.

ЗК 11. Здатність дотримуватись загальноприйнятих норм поведінки та моралі в міжособистісних відносинах.

Фахові (спеціальні) компетентності :

ФК 1. Визначати головні етапи розвитку історичної думки та її основні досягнення.

ФК 2. Пояснювати особливості організації культурно-рекреаційного простору.

ФК 3. Набуття професійних знань та практичних навичок з організації надання дозвіллевих послуг в сфері соціокультурної діяльності.

ФК 11. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	34

семінарські заняття / практичні / лабораторні		36		
самостійна робота		110		
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий	
1	Менеджмент соціокультурної діяльності	I курс , I рік	нормативний	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	заняття сам. роб.	
Тема 1. Вступ до краєзнавства. Теоретичні основи краєзнавства: поняття «краєзнавство», «історичне краєзнавство», «історична регіоналістика», предмет, об'єкт, функції та завдання історичного краєзнавства. Роль краєзнавчих досліджень у вивченні історії України. Види краєзнавства: історичне, географічне, природознавче тощо. Спеціальні історичні дисципліни та краєзнавство. Матеріали нумізматики та боністики в історико-краєзнавчому дослідженні. Використання матеріалів з геральдики та генеалогії в історико-краєзнавчому дослідженні. Використання картографічних матеріалів у краєзнавчих дослідженнях.		2	2	6
Тема 2. Форми і методи краєзнавства. Методи дослідження краєзнавства (традиційні, сучасні) та їх значення. Традиційні методи: літературний, статистичний, візуальний (спостереження), картографічний, анкетний, польові дослідження, описовий, експедиційний, фотографування, відеозйомка. Сучасні методи дослідження краєзнавства: географічний, моделювання, математичний, економічний та соціологічний. Три основні форми краєзнавства –		2	2	6

державне, освітнє та суспільне. Значення функцій краєзнавства (педагогічної, навчальної, наукової).			
<p>Тема 3. Напрями краєзнавчих досліджень.</p> <p>Загальна характеристика напрямів краєзнавчих досліджень. Використання літературного напрямку для опрацювання архівних матеріалів, книжок різних років видання (науково-популярні, наукові монографії, енциклопедії, довідники тощо), статей з періодичної преси, праць наукових конференцій. Історичний напрям у процесі краєзнавчих досліджень. Етнографічний напрям та його значення у краєзнавчих дослідженнях. Використання літературного напрямку у краєзнавстві. Використання географічних даних, як напрямку краєзнавчих досліджень. Мистецький напрям у краєзнавчих дослідженнях.</p>	2	2	6
<p>Тема 4. Джерела краєзнавства.</p> <p>Загальна характеристика краєзнавчих джерел. Речові джерела. Археологічні джерела. Давні поселення та поховання різних епох. Пам'ятки будівель, споруди, предмети, пов'язані з розвитком науки та техніки, археологічні пам'ятки, витвори мистецтва, архітектурні ансамблі Фотоматеріали, як важливе краєзнавче джерело. Письмові джерела. Найдавніша людська писемність. Стародавні рукописи, друк, акти органів державної влади і управління, інші письмові та графічні документи, рідкісні книги; з ХХ ст. – фото -, кіно-, відео-, аудіо документи. Усні джерела. Легенди, місцеві перекази. Картографічні джерела. Краєзнавча бібліографія. Офіційні джерела (державні архіви). Статистичні джерела. Спостереження за об'єктами і процесами природи.</p>	2	2	6
<p>Тема 5. Історія краєзнавчого руху в Україні.</p> <p>Найдавніші описи території України. Початки краєзнавчого руху на українських землях. Розвиток історичного краєзнавства в Україні в першій половині ХІХ ст. Розвиток історичного краєзнавства в Україні у другій половині ХІХ ст. М. Костомаров і В. Антонович та їх роль у закладенні основ історичної регіоналістики та краєзнавства як окремих галузей історичної</p>	2	2	6

<p>науки. Піднесення краєзнавчого руху на Наддніпрянщині на початку ХХ ст. Діяльність історико-краєзнавчих осередків в Києві. Створення та діяльність регіональних краєзнавчих товариств. Д. Яворницький та його історико-краєзнавча спадщина. Історичне краєзнавство в радянській Україні. Історичне краєзнавство в Україні у повоєнні роки – на початку ХХІ ст. Тенденції розвитку краєзнавства на сучасному етапі та його законодавче регулювання. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Краєзнавчий рух на західноукраїнських землях в ХІХ – першій половині ХХ ст. Історичне краєзнавство в науковій спадщині І. Франка. Історико-краєзнавчий рух у міжвоєнний період ХХ ст.</p>			
<p>Тема 6. Галичина як історико-етнографічний край. Заснування міста Галича. Львів як центр Руського воєводства у складі Речі Посполитої, столиця Королівства Галичини і Володимирії. Місто Івано-Франківськ у ХІХ, ХХ ст. Сучасний Івано-Франківськ. Визначні пам'ятки Івано-Франківська. Особливості краєзнавчого руху у Івано-Франківську. Галичина в історичній ретроспективі. Історико-культурні заповідники та визначні пам'ятки Галичини (Національний заповідник “Давній Галич”, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Львові, Державний історико-культурний заповідник “Личаківський цвинтар”, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві, Музей-заповідник “Золочівський замок”, Державний музей-заповідник “Олеський замок”, Державний історико-культурний заповідник “Нагуєвичі”, Державний історико-культурний заповідник “Тустань”, Державний історико-архітектурний заповідник у м. Бережани.) Становлення та розвиток історико-краєзнавчих досліджень у Галичині.</p>	2	2	6
<p>Тема 7. Волинь та Полісся: історико-краєзнавча характеристика. Минуле і сучасне Волині та Полісся. Особливості краєзнавчого руху на Волині та Поліссі. Волинь у</p>	2	2	6

<p>1941 році: люди, події, факти. Луцьк в історії Волині та України. Історія Камінь-Каширщини. Ковель. Берестечко. Маневиччина в європейській та українській історії. Волинський краєзнавчий музей. Музей волинської ікони. Музей історії Луцького братства. Берестечківський народний історичний музей. Володимир-Волинський історичний музей. Луцький історико-культурний заповідник „Старий Луцьк”. Державний історико-культурний заповідник „Стародавній Володимир” Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України.</p>			
<p>Тема 8. Закарпаття як історико-географічний край. Основні періоди історичного розвитку краю. Історико-культурні заповідники та визначні пам'ятки: Хустський замок, Ужгородський замок. Закарпатський (Ужгородський) краєзнавчий музей, Середнянський замок, Невицький замок. Замок Паланок. Мукачівський історичний музей. Становлення та розвиток історико-краєзнавчих досліджень.</p>	2	2	6
<p>Тема 9. Поділля, Північна Буковина та Бессарабія як історико-географічні регіони та історико-етнічні області. Основні віхи історії Поділля. Краєзнавчі дослідження на Поділлі (XIX – поч. XX ст.). Північна Буковина та Північна Бессарабія: історія та визначні пам'ятки. Історико-культурні заповідники та визначні пам'ятки Поділля (Національний заповідник “Кам'янець”, Державні історико-архітектурні заповідники у м. Збараж, Державний історико-культурний заповідник “Меджибіж”, Державний історико-культурний заповідник “Буша” (Вінницька обл., Ямпільський р-н, с. Буша) тощо.</p>	2	2	6
<p>Тема 10. Слобожанщина: історико-краєзнавча характеристика. Заселення і розвиток Слобожанщини (XVII–XVIII ст.). Дике Поле. Адміністративно-територіальний устрій і соціальна структура. Слобожанщина у другій половині XVII – кінці XVIII століття. Заснування міста Харкова. Будівництво Харківської фортеці. Економічний</p>	2	2	6

розвиток Слобожанщини. Особливості культурно-освітнього та краєзнавчого руху на Слобожанщині.			
<p>Тема 11. Наддніпрянщина та Чернігово-Сіверщина: історико-географічна характеристика.</p> <p>Основні етапи історичного розвитку Наддніпрянщини та Чернігово-Сіверщини. Етнографічна і антропологічна діяльність Ф. Вовка. Розмежування українських земель у ХІХ ст. і Наддніпрянська Україна. Верхня Наддніпрянщина. Середня Наддніпрянщина. Нижня Наддніпрянщина. Заснування Києва. Київщина. Полтава. Чернігів. Черкаси. Дніпропетровськ. Острів Хортиця. Наддніпрянщина: історія та визначні пам'ятки. Особливості краєзнавчого руху Наддніпрянщини. Національний заповідник "Софія Київська". Національний історико-культурний. Києво-Печерський заповідник. Державний історико-культурний заповідник "Стародавній Київ". Державний історико-меморіальний заповідник "Лук'янівське кладовище". Державний історико-меморіальний заповідник "Биківнянські могили". Державний історико-культурний заповідник "Битва за Київ у 1943 р.". Національний історико-етнографічний заповідник "Переяслав". Державний історико-культурний заповідник у м. Вишгороді. Київська історична школа та її внесок у розвиток краєзнавства.</p>	2	2	6
<p>Тема 12. Історичний розвиток Причорномор'я. Причорномор'я (Північне Причорномор'я, Таврія, Крим) – історико-географічний край на півдні України.</p> <p>Історичний розвиток Криму: минуле і сучасність. Особливості краєзнавчого руху Південного регіону Причорномор'я. Херсонщина, Миколаївщина, Одещина. Бессарабія. Географічні особливості Причорномор'я. Особливості національного складу населення Причорномор'я. Бахчисарай. Ханський палац. Херсонес Таврійський.'</p>	2	2	6
Тема 13. Довкілля як об'єкт краєзнавчих	2	2	8

досліджень. Природниче краєзнавство: основні напрями дослідження. Природно-заповідний фонд України. Охорона природного середовища та екологічна історія. Природні об'єкти ЮНЕСКО в Україні.				
Тема 14. Дослідження історії краю в краєзнавстві. Напрями досліджень історії краю крізь призму часу. Джерела з історії краю. Комплексне дослідження населеного пункту. Соціальна історія краю. Видатні постаті у краєзнавчих дослідженнях. Пам'ятки історії та культури краю: принципи та підходи дослідження.		2	2	10
Тема 15. Краєзнавча діяльність установ науки, освіти і культури. Краєзнавчі дослідження в науково-дослідних установах. Краєзнавство у навчальних закладах. Краєзнавча діяльність бібліотек. Архіви у краєзнавчих дослідженнях.		2	2	7
Тема 16. Краєзнавча діяльність музейних закладів. Краєзнавчі музеї у системі українського краєзнавства. Типологія класифікації українських музеїв. Краєзнавчі музеї: сторінки історії. Громадські музеї. Краєзнавчий потенціал музеїв скансенів та екомuzeїв		2	2	6
Тема 17. Краєзнавча робота в туристських організаціях. Краєзнавство і туризм. Туристичне краєзнавство. Туристичні ресурси та їх комплексна оцінка. Туристичне районування території України. Туристичні регіони.		2	4	7
ЗАГ.:		34	36	110
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Лекції			0
	Семінарські заняття			50
	Самостійна робота			10
	Індивідуальне чи творче заняття			20
	Неформальна освіта (додатковий бал)			10
	Екзамен			10
	Максимальна кількість балів			100

Вимоги до письмових робіт	Студенти виконують декілька видів письмових робіт (тези, індивідуальне завдання, тести, укладання словника, опрацювання літератури); терміни написання (для денної – на наступному занятті, для заочної – за 5 днів допочатку сесії); для заочної – друкований, електронний варіант
Семінарські заняття	Поточні оцінки, які отримуються під час практичних занять, сумуються.
Умови допуску до підсумкового контролю	Активність та участь у заняттях: 50 б. Виконання практичних завдань та проектів, індивідуальні завдання: 40 б. Екзамен на основі практичних робіт: 10 б.
Підсумковий контроль	Форма контролю: екзамен Форма здачі – комбінована (усна, письмова).

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: виконуються відповідно до тематики лекцій, яка передбачена у силабусі

Академічна доброчесність. Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/> Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Дотримання академічної доброчесності під час вивчення курсу забезпечує обговорення на першому лекційному занятті правил академічної доброчесності, що є виявом наукової культури викладача та студента.

Відвідування занять. Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідуватимуть лекції і практичні заняття даного курсу. Пропуски практичних занять студент повинен відпрацювати згідно з "Порядком організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника", внесеним змінами від 19 травня 2023 р. (Наказ No 309). 309 від 19 травня 2023 р. <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/organizatsia-osvitnjogo-protsesu.pdf>

Заняття відпрацьовуються у вигляді виступу-презентації, тестування. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Контроль знань здобувачів регламентується "Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника" і "Порядком організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника", введеного в дію наказом ректора No 447 від 24 липня 2015 р.; із внесеними змінами наказом ректора No309 від 19 травня 2023 р. <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/organizatsia-osvitnjogo-protsesu.pdf>

Неформальна освіта: Неформальна освіта зараховується згідно - Положення про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора No819 від 29.11.2019 р., із внесеними змінами наказом No 80 від 12.02.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_osvita.pdf

8. Рекомендована література

Основна література

1. Бабарицька В, Короткова А, Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. посібн. Київ. Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посібн. 2-ге видання перероб. та допов. Київ. : Альтерпрес, 2010. 404 с.
5. Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження / Відп. ред. Ю. Г. Гошко. К.: Наук. думка, 1983. 304 с.
6. Великочий В.С., Маланюк Т.З., Мельник Г.Д. Прикарпаття туристичне / Прикарпаття спадщина віків. Пам'ятки природи, історії. Культури, етнографії. Історико-культурологічне видання. Львів : Манускрипт–Львів, 2006. С. 504–567.
7. Клапчук В.М. Туризм і курортне господарство Галичини : монографія. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ : Фоліант, 2012. 224 с.
8. Кузенко П. Я. Сакральна архітектура України. Навч. метод. посібник / За заг. ред. проф. В.А. Качкана . Івано-Франківськ, 2008. 88 с.
15. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1994. 180 с.
16. Кремень В. Вітчизняне краєзнавство : стратегічні орієнтири сучасної освітньої парадигми / *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 10–15.
17. Культура і побут населення України : навч. пос. / уклад. В. І. Наулко та ін. К.: Либідь. 1991. 230 с.
19. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. К.: Знання, 2007. 502 с.

Основні нормативно-правові документи:

1. Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. URL: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату>
2. Про культуру : Закон України від 4.2.2000 р. (Відомості Верховної Ради України). 2000. № 24. С. 69.
3. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06. 1995 р. (Відомості Верховної Ради України). 1995. № 25. С. 9.
4. Про охорону культурної спадщина : Закон України від 08.06.2000 р. (Відомості Верховної Ради України). 2000. № 39. С. 333.
5. Правова охорона культурної спадщини. Київ. : Інтерграфік, 2004. 320 с.
6. Правова охорона культурної спадщини. Нормативна база. Київ. : ХІК, 2006. 576 с.
7. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.99 р. (Відомості Верховної Ради України). 1999. № 4. С. 546.
8. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 6.06.1992 р. (Відомості Верховної Ради України). 1992. № 34. С. 502.

Допоміжна література

1. Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження / Відп. ред. Ю. Г. Гошко. Київ.: Наук. думка, 1983. 304 с.
2. Вечерський В. Українські дерев'яні храми. Київ. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2007. 271 с.
3. Вечерський В. Українські монастирі. Київ. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2007. 400 с.
4. Возницький Б. Г. Микола Потоцький староста Канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницар Іоан Георгій Пінзель Львів : «Центр Європи», 2005. 160 с.
5. Гетьман В. І. Українські Карпати. Ландшафтно-рекреаційні ресурси.: навч. книга. Тернопіль «Богдан», 2008. 236 с.
6. Грабовецкий В. Ілюстрована історія Прикарпаття : Вид. друге доп. Т. III. Івано-Франківськ : «Нова Зоря», 2004. 464 с.
7. Маланюк Т.З. Краєзнавство і туризм : навч. посібник. Івано-Франківськ. : СПД І. О. Іванців, 2010. 200 с.
8. Петранівський В. Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство : навч. посіб. / за ред. проф. Ф. Д. Заставного. Київ. : Знання, 2006. 575 с.
9. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство. Навч. посібн. Київ.: Видавництво Кондор, 2011. 338 с.

Викладач

канд. пед. наук, доцент Маланюк Т.З.